

**Instrukcja obsługi opróżniania i napełniania wagonów cystern
do przewozu lekkich i ciężkich produktów naftowych oraz innych
produktów bez wahadła gazowego**

Strona	Numer wyd.	Data	Zmiana
	2	23-09-14	Aktualizacja instrukcji w związku z rozszerzeniem aspektów jakościowych.
	3	25-09-18	Rozszerzenie instrukcji na wagony przewożące produkty płynne nieujęte w RID. Korekty w treści i formatowaniu dokumentu. Dodano dokumenty związane. Zmieniono formę zatwierdzania dokumentu.

Opracował:**M. Miąskowski****Właściciel procesu:****J. Giminski****Sprawdził:****A. Dyl****Zatwierdził:****A. Kupryciuk
M. Piotrowski
K. Wiktorowicz****Dokument obowiązuje od 12 października 2018 r.**

1. CEL

Celem niniejszej instrukcji jest zapewnienie bezpiecznego postępowania podczas procesu załadunków i rozładunków zbiorników wagonów cystern, poprzez zapoznanie pracowników z prawidłową obsługą typów wagonów cystern, w zakresie ich napełniania i opróżniania.

2. ZAKRES

Instrukcja obowiązuje na:

- oczyszczalni cystern LOTOS Kolej Sp. z o.o.,
  - punktach załadunkowo – rozładunkowych spółek Grupy Kapitałowej GL S.A.,
  - terenie Baz Paliw, gdzie wykonywane są czynności załadunkowo – rozładunkowe,
- i obejmuje sposób postępowania przy napełnianiu i opróżnianiu zbiorników wagonów cystern, przewożących materiały niebezpieczne klasy 3 i 9 RID oraz inne produkty.

3. DOKUMENTY ZWIĄZANE**KOL.47.01.00.00**

Przygotowanie i reagowanie wypadki przy pracy awarie oraz inne zagrożenia

KOL.75.01.00.00

Podstawianie cystern na tory punktów ładownych oraz stanowiska rozładunkowe, zabieranie wagonów z punktów ładowanych i rozładunkowych, kompletowanie składu pociągu po napełnianiu lub opróżnianiu cystern

GLS.75.12.00.00

Zasady współpracy LOTOS Kolej Sp. z o.o. z Grupą LOTOS S.A. w zakresie organizacji ekspedycji i dostaw produktów przy pomocy transportu kolejowego

Regulamin dla międzynarodowego przewozu kolejami towarów niebezpiecznych (RID), stanowiący załącznik C do Konwencji o międzynarodowym przewozie kolejami (COTIF), sporządzonej w Bernie dnia 9 maja 1980 r. (ze. zm.)

4. DEFINICJE

Brak.

5. ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Każdy z podmiotów obsługujących załadunek i rozładunek odpowiada samodzielnie za nadzór i wykonanie załadunku lub rozładunku zbiornika wagonu cysterny.

6. OPIS POSTĘPOWANIA**6.1. Informacje ogólne**

Wagony cysterny przeznaczone są do przewozu lekkich i ciężkich produktów naftowych oraz innych produktów z zachowaniem zasady, że przewożone produkty nie będą wchodziły w reakcję z materiałem zbiornika, armaturą oraz zastosowanymi

uszczelkami. Konstrukcja wagonu odpowiada wymaganiom przepisów międzynarodowych UIC, RIV, RID i Transportowego Dozoru Technicznego (TDT).

Prace związane z załadunkiem i rozładunkiem towarów niebezpiecznych, ze względu na ich właściwości fizykochemiczne, mogą stanowić potencjalne zagrożenie, w przypadku niewłaściwego obchodzenia się z nimi.

6.2. Uprawnienia pracowników

Pracownicy zajmujący się eksploatacją i dozorem urządzeń do składowania, magazynowania i rozładunku paliw powinni odbyć kurs kwalifikacyjny, potwierdzony egzaminem ("eksploatacja" lub "dozór"; rodzaj urządzenia, instalacji i sieci: grupa 2, punkt 8 - w zależności od pełnionej funkcji). Podstawa prawna: rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad stwierdzania posiadania kwalifikacji przez osoby zajmujące się eksploatacją urządzeń, instalacji i sieci (Dz.U. z 2003 r., Nr 89, poz. 828 z późn. zm.).

Uprawnienie ważne jest na okres 5 lat od momentu wystawienia.

Każdy pracownik musi przejść szkolenie stanowiskowe dowodnie z każdego etapu załadunku i rozładunku cysterny.

6.3. Znajomość instrukcji

Pracownik przystępujący do obsługi wagonu cysterny powinien być zaznajomiony z treścią tej instrukcji, zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy oraz właściwościami fizyko-chemicznymi przewożonego produktu.

Kierownictwo robót załadunkowo - rozładunkowych przedsiębiorstw zobowiązane jest do udzielenia szczegółowego instruktażu pracownikom obsługującym wagony cysterny w zakresie: znajomości obsługi wagonów cystern, znajomości zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy tego typu cysternach, jak również właściwości palnych, toksycznych i żrących lub podgrzanych materiałów przewożonych tymi cysternami.

6.4. Napełnianie wagonów cystern

Maksymalny stopień napełnienia zbiornika nie może przekroczyć wartości obliczeniowych wg wzoru zamieszczonego w RID - pkt. 4.3.2.2 „Stopień napełnienia”.

Napełnianie zbiornika wagonu cysterny może odbywać się:

- a) górną, przez właz górny (rys. 1, poz. 3);
- b) dołem, z dowolnej strony wagonu, poprzez zawory spustowe boczne DN100 (rys 1, poz. 12), przez trójnik DN150/DN100 oraz zawór główny (denny) DN150 (rys 1, poz. 9).

6.4.1 Czynności wstępne przed napełnianiem

Przed przystąpieniem do napełnienia zbiornika wagonu cysterny należy:

- przetoczyć ostrożnie wagon na tor załadunkowy, po czym zahamować go przez zakręcenie hamulca ręcznego (rys. 1, poz. 1) i zablokować koła klinami z twardego drewna lub innymi płozami w wykonaniu przeciwwybuchowym. Stosowanie stalowych płóz hamulcowych jest niedopuszczalne. Wyjątek od stosowania płóz w wykonaniu przeciwwybuchowym dotyczy jedynie wagonów przewożących produkt bezpieczny, nieujęty w RID.
- sprawdzić i założyć sprzęt ochrony osobistej, przewidziany do pracy na stanowisku załadunkowym,
- podłączyć przewód uziemiający do płytki uziemiającej zbiornika,
- sprawdzić stan miejsc plombowania na dźwigniach zaworów spustowych bocznych (rys. 1, poz. 14),
- wejść na pomost górny,
- zabezpieczyć wszelkie przedmioty mogące znajdować się w okolicy wjazdu zbiornika (klucze, plomby, itp.) przed wpadnięciem do wnętrza zbiornika,
- sprawdzić stan plomb na wlocie górnym, na kołpaku kółka pokrętnego (rys. 1, poz. 8), sterującego zaworem głównym (dennym) oraz na króćcu napowietrzania (rys. 1, poz. 2) jeśli zbiornik w taki króciec jest wyposażony,
- w zaworze bezpieczeństwa (rys. 1, poz. 5) wykonać czynności mające na celu zrównanie ciśnienia istniejącego w zbiorniku z ciśnieniem atmosferycznym,
- sprawdzić czy nie występują usterki uniemożliwiające prawidłowy cykl załadunkowy – rozładunkowy,
- sprawdzić czy wagony nie są przeciążone.

6.4.2 Napełnianie

6.4.2.1 Napełnianie zbiornika górą, przez włącz górny należy wykonać w następującym porządku:

- sprawdzić zamknięcie zaworu głównego kółkiem pokrętnym (rys. 1, poz. 10),
- odkręcić zaślepkę z zaworu spustowego bocznego (rys. 1, poz. 11) i otworzyć zawór przez przekręcenie dźwigni w położenie równoległe do osi podłużnej zaworu,
- otworzyć włącz górny i wprowadzić do zbiornika rękaw przewodu napełniającego, umieszczając go jak najbliżej dolnej części zbiornika,
- otworzyć króciec napowietrzania. W przypadku napełniania hermetycznego, w którym system odprowadzania oparów ze zbiornika zabudowany jest w rękawie przewodu napełniającego, szczelnie przylegającym do wjazdu górnego, króciec napowietrzania należy pozostawić zamknięty,
- uruchomić pompę i kontrolować stopień napełniania zbiornika za pomocą pomiaru ciężaru wagonu,

Uwaga: Masa ładunku po zakończeniu napełniania nie może przekraczać wielkości masy ustalonej dla danej klasy toru, namalowanej na tablicach opisowych wagonu,

- po rozpoczęciu napełniania sprawdzić czy nie występują wycieki z otwartego zaworu spustowego bocznego spowodowane nieszczelnością zaworu głównego (dolnego). W przypadku stwierdzenia takiego wycieku należy przerwać napełnianie, opróżnić zbiornik cysterny i powiadomić o zaistniałej usterce dzierżawcę (użytkownika),
- po zakończeniu napełniania wyjąć rękaw przewodu napełniającego ze zbiornika, zamknąć wąż górny i zakręcić go wszystkimi śrubami,
- jeśli zawór główny (denny) jest szczelny należy podstawić naczynie pod zawór spustowy boczny, po stronie przeciwnej,
- otworzyć drugi zawór spustowy boczny, celem spłynięcia resztek produktu z drugiej gałęzi trójnika i zakręcić zaślepkę,
- zamknąć obydwa zawory spustowe boczne i zakręcić na ich króćcach zaślepki.

6.4.2.2 Napełnianie zbiornika dołem, przez zawór główny (denny) należy wykonać w następującym porządku:

- przewód napełniający podłączyć do zaworu spustowego bocznego,
- otworzyć króciec napowietrzania, a w przypadku jego braku wąż górny,
- otworzyć zawór spustowy boczny przez przełożenie dźwigni w położenie równoległe do osi podłużnej zaworu,
- otworzyć zawór główny (denny) przez pokręcenie kółkiem pokrętnym w lewo (do oporu),
- włączyć pompę i kontrolować stopień napełniania zbiornika za pomocą pomiaru ciężaru wagonu.

Uwaga: Masa ładunku po zakończeniu napełniania nie może przekraczać wielkości masy ustalonej dla danej klasy toru, namalowanej na tablicach opisowych wagonu.

- po zakończeniu napełniania zamknąć zawór główny (denny) pokręcając kółkiem pokrętnym w prawo (do oporu),
- zamknąć króciec napowietrzania lub wąż górny i zakręcić wszystkimi śrubami,
- zamknąć zawór spustowy boczny,
- pod zawór spustowy boczny, od strony napełniania podstawić naczynie,
- odłączyć przewód napełniający od zaworu spustowego bocznego,
- otworzyć zawór spustowy boczny celem spłynięcia resztek produktu,
- po spłynięciu resztek produktu odczekać kilka minut, aby sprawdzić czy nie występuje ciągły wyciek z otwartego zaworu spustowego bocznego, świadczący o nieszczelności zaworu głównego (dennego). W przypadku stwierdzenia takiego ciągłego wycieku należy opróżnić zbiornik cysterny

i powiadomić o zaistniałej usterce dzierżawcę (użytkownika) oraz właściciela wagonu,

- jeśli zawór główny (denny) jest szczelny podstawić naczynie pod zawór spustowy boczny, po stronie przeciwnej napełniania,
- otworzyć drugi zawór spustowy boczny, celem spłynięcia resztek produktu z drugiej gałęzi trójnika,
- zamknąć obydwie zawory spustowe boczne i zakręcić na ich króćcach zaślepki.

6.4.3 Czynności końcowe po napełnianiu

Po napełnieniu zbiornika należy wykonać następujące czynności końcowe:

- zaplombować właz górny, króciec napowietrzania, kołpak kółka pokrętnego oraz zawory spustowe boczne,
- sprawdzić zamknięcie kurków i zaworów układu grzewczego (rys. 1, poz. 6 oraz poz. 7) i w przypadku stwierdzenia ich otwarcia pozamykać wszystkie kurki i zawory,
- w przypadku przewożenia w wagonie produktu, który podlega przepisom RID z obu stron wagonu należy oznakować wagon, zgodnie z przepisami RID,
- odłączyć przewód uziemiający od płytki uziemiającej zbiornika,
- wyjąć spod kół kliny lub płozy w wykonaniu przeciwwybuchowym, odhamować wagon przez odkręcenie hamulca ręcznego w lewo i przetoczyć wagon do składu pociągu.

6.5. Opróżnianie wagonów cystern

Opróżnianie zbiornika cysterny odbywa się poprzez zawór główny (denny) DN150 i jeden z zaworów spustowych bocznych DN100, grawitacyjnie lub za pomocą pompy. W sytuacji awaryjnej (niemożność rozładunku dołem) dopuszcza się przeprowadzenie rozładunku zbiornika górą, przez właz DN500, z zachowaniem szczególnych środków ostrożności związanych z pracami na wysokości i zagrożeniem ze strony opróżnianych materiałów.

6.5.1 Czynności wstępne przed opróżnianiem

Przed przystąpieniem do opróżniania zbiornika wagonu cysterny należy:

- przetoczyć ostrożnie wagon na tor rozładunkowy, po czym zahamować go przez zakręcenie hamulca ręcznego (rys.1, poz. 1) i zablokować koła klinami lub płozami w wykonaniu przeciwwybuchowym. Stosowanie stalowych płóz hamulcowych jest niedopuszczalne. Wyjątek od stosowania płóz w wykonaniu przeciwwybuchowym dotyczy jedynie wagonów przewożących produkt bezpieczny, nieujęty w RID.
- sprawdzić i założyć sprzęt ochrony osobistej, przewidziany do pracy na stanowisku wyładowczym,
- podłączyć przewód uziemiający do płytki uziemiającej zbiornika,
- zabezpieczyć wszelkie przedmioty mogące znajdować się w okolicy włazu zbiornika (klucze, plomby, itp.) przed wpadnięciem do wnętrza zbiornika,

- sprawdzić stan plomb na dźwigniach zaworów spustowych bocznych, na kołpaku kółka pokrętnego sterującego zaworem głównym (dennym), na włączniku górnym oraz na króćcu napowietrzania, jeśli zbiornik w taki króciec jest wyposażony,
- w zaworze bezpieczeństwa wykonać czynności mające na celu zrównanie ciśnienia istniejącego w zbiorniku z ciśnieniem atmosferycznym,

6.5.2 Opróżnianie

Czynności podczas opróżniania zbiornika wagonu cysterny należy wykonać w następującej kolejności:

- podłączyć do zaworu spustowego bocznego przewód rozładunkowy,
- otworzyć zawór spustowy boczny przez przekręcenie dźwigni w położenie równoległe do osi podłużnej zaworu,
- otworzyć króciec napowietrzania, w przypadku jego braku włącznik górny,
- otworzyć zawór główny przez pokręcenie kółkiem pokrętnym w lewo (do oporu),
- w przypadku opróżniania zbiornika cysterny za pomocą pompy – uruchomić pompę.

Uwaga: Rozładunku zbiornika cysterny można dokonywać wyłącznie przy otwartym króćcu napowietrzania lub w przypadku jego braku przy otwartym włączniku górnym.

Nieprzestrzeganie tego nakazu grozi implozją zbiornika. Dla uniknięcia implozji zbiornika podczas rozładunku, należy pilnować aby nie nastąpiło nieprzewidziane zamknięcie otwartego króćca napowietrzania lub włącznika.

- po zakończeniu rozładunku należy zamknąć zawór główny pokręcając kółkiem pokrętnym w prawo do (oporu),
- odłączyć przewód rozładunkowy od zaworu spustowego bocznego,
- podłączyć przewód rozładunkowy do zaworu spustowego bocznego po drugiej stronie cysterny lub podstawić pod zawór naczynie,
- otworzyć zawór spustowy boczny celem spłynięcia produktu z drugiej gałęzi trójnika,
- zamknąć obydwa zawory spustowe boczne i zakręcić na ich króćcach przyłączeniowych (rys. 1, poz. 13) zaślepki.

Armaturę dolną spustową przedstawiono na rys. 2.

6.5.3 Czynności końcowe po opróżnianiu

Po opróżnieniu zbiornika cysterny należy wykonać następujące czynności końcowe:

- zamknąć i zakręcić wszystkimi śrubami włącznik górny lub króciec napowietrzania,
- odłączyć przewód uziemiający od płytki uziemiającej zbiornika,
- wyjąć spod kół kliny lub płozy z twardego drewna lub wykonaniu przeciwwybuchowym, odhamować wagon, przez odkręcenie hamulca ręcznego w lewo i podtoczyć ostrożnie wagon do składu pociągu.

6.6. Obsługa zaworu bezpieczeństwa dwustronnego działania

Zawór bezpieczeństwa służy do zabezpieczenia zbiornika przed powstaniem nadmiernego nadciśnienia lub podciśnienia, wartości przekraczających w zbiorniku zakres ciśnienia roboczego.

Celem zapewnienia prawidłowej pracy zaworu, przed każdym napełnianiem, bądź opróżnianiem zbiornika cysterny należy:

- sprawdzić stan plomb przy kołpaku zaworu i na zaworze (muszą to być plomby TDT),
- pociągnąć mocno za kółko nad kołpakiem ochronnym, celem uniesienia grzybka zaworu nadciśnieniowego (przedmuchiwanie). Jako pomocnym narzędziem należy posłużyć się prętem mosiężnym lub drewnianym, o średnicy około 20 mm, przewleczonym przez kółko nad kołpakiem zaworu,
- nacisnąć kapturek usytuowany tuż pod kółkiem, celem przesunięcia w dół grzybka zaworu podciśnieniowego (wpuszczenie powietrza do zbiornika),
- zawór z zerwaną plombą lub innymi mechanicznymi uszkodzeniami, należy wymienić na nowy.

Uwaga: Zabrania się samowolnie wymieniać plomby lub przeprowadzać jakąkolwiek regulację zaworu bezpieczeństwa. Zawory mogą być regulowane lub naprawiane tylko w uprawnionych do tego warsztatach i dopuszczane do użytkowania są przez TDT.

6.7. Obsługa urządzeń grzewczych

6.7.1 Obsługa przed rozładunkiem

Obsługę przed rozładunkiem należy przeprowadzać w następujący sposób:

- podłączyć do kurka wężownic grzejnych przewód stacyjny doprowadzający świeżą parę,
- otworzyć ostrożnie zawór na rurociągu stacyjnym świeżej pary,
- otworzyć kurek wężownic grzejnych,
- ostrożnie, stopniowo otwierać zawory kondensatu, a następnie tak je wyregulować, aby spływała z nich tylko woda.

6.7.2 Obsługa po zakończeniu rozładunku

Po rozładunku należy:

- zamknąć zawór na rurociągu stacyjnym doprowadzającym świeżą parę,
- otworzyć na cały przelot kurki i zawory kondensatu do oporu i odczekać aż spłynie reszta wody i pary,
- odłączyć przewód stacyjny od kurka wężownic grzejnych.

6.7.3 Zabezpieczenie urządzeń grzewczych przed zamarznięciem

Instalację grzewczą cysterny po każdym grzaniu należy przedmuchać sprężonym powietrzem, celem usunięcia pozostałości kondensatu mogących doprowadzić do zamarznięcia i pęknięcia instalacji grzewczej. W tym celu należy:

Nr	KOL.OCZ.SCW.018.TW	
Data	25-09-18	Nr wyd. 3

- po odłączeniu parowego przewodu stacyjnego instalacji grzewczej podłączyć do kurka węzownic grzejnych wąż sprężonego powietrza,
- odkręcić powoli zawór instalacji sprężonego powietrza i przedmuchać instalację grzewczą cysterny,
- gdy z układu grzewczego przestanie spływać woda, zamknąć dopływ sprężonego powietrza,
- po rozprężeniu się powietrza w instalacji grzewczej należy odłączyć wąż doprowadzający sprężone powietrze od zbiornika cysterny i pozamykać wszystkie zawory i kurki na urządzeniu grzewczym.

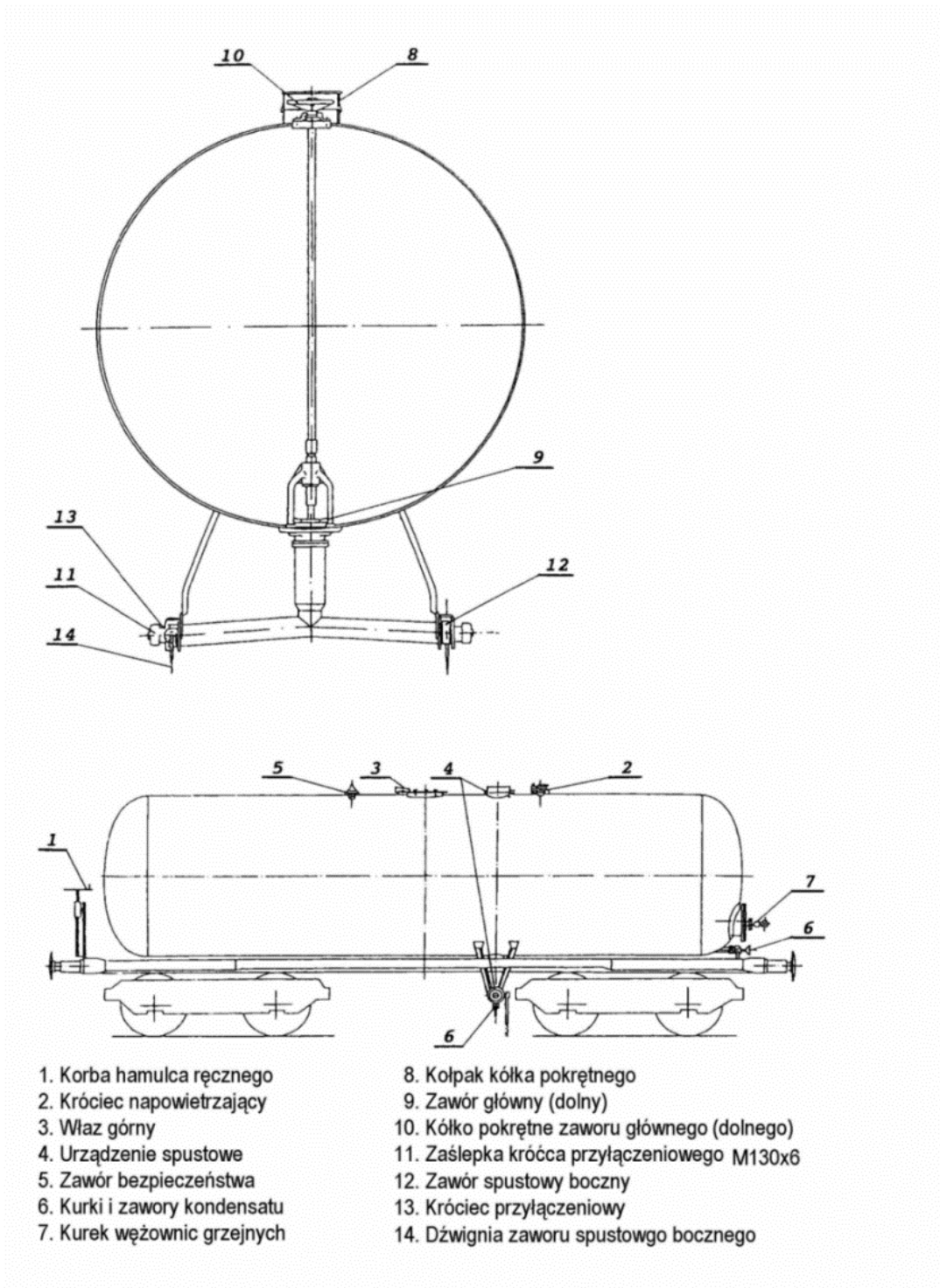
Uwaga: W przypadku braku sprężonego powietrza do przedmuchiania urządzeń grzewczych należy wszystkie kurki i zawory układu grzewczego pozostawić otwarte.

6.8. Narzędzia i odzież do obsługi

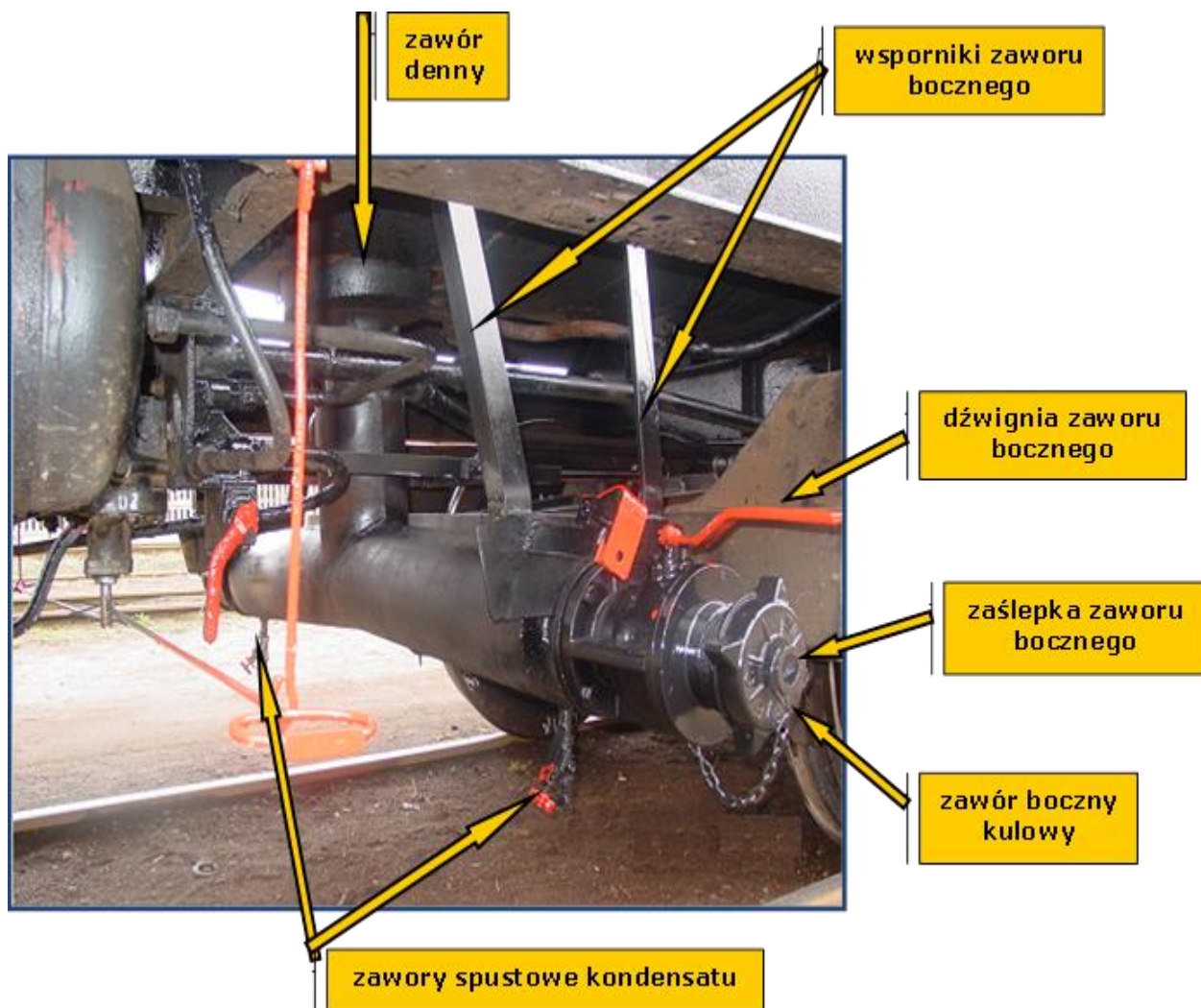
Każde stanowisko, na którym może odbywać się załadunek i rozładunek wagonów cystern, powinno być wyposażone w:

- narzędzia, przyrządy i środki przeznaczone do pracy w trudnych warunkach środowiskowych i w atmosferze zagrożonej wybuchem spełniające wymagania Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/34/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie harmonizacji ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do urządzeń i systemów ochronnych przeznaczonych do użytku w atmosferze potencjalnie wybuchowej (Dz.U. L 96 z 29.3.2014),
- odzież elektrostatyczną roboczą i ochronną chroniącą pracownika przed wyładowaniami elektrostatycznymi spełniającą wymagania normy EN 1149.

6.9. Rysunki schematyczne wagonu cysterny

rys. 1. Schemat wagonu cysterny

rys. 2. Schemat armatury dolnej spustowej

7. ZAPISY

Brak.

8. WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW

Brak.